

A gauge

Euroopas kasutatav raudteegabariit, mille järgi on vaba kasutatav kõrgus raudteerööbaste kohal 3,85 m ja laius kummalgi pool arvestatuna rööpa telgjoonest 1,28 m.

A gabariit**abandon; abandonment**

* Kindlustusvõtja õigus keelduda oma õigustest kindlustatud kaubale või muule varale kindlustusandja kasuks, saades seejuures täieliku kindlustushüvitise.

* Hukkuva laeva mahajätmine laevapere poolt.

acceptance**vastuvõtt; saadetise vastuvõtt**

Saadetise vastuvõtmine saaja poolt, millega lõpeb vedaja vastutus.

accessibility**ligipääsetavus; juurdepääsetavus**

Vedaja võime pakkuda veoteenust lähte- ja sihtkoha vahel ehk suutlikkus laadida saadetis peale saatja tegutsemiskohas ja laadida maha saaja tegutsemiskohas (aadressil).

accessorial charges**lisateenustasud; abiteenuste tasud**

Laeva- või lennukompanii poolt kasseeritavad teenustasud lisaks tavapärasele transporditeenusele osutatavate täiendavate teenuste, nagu peale- ja mahalaadimine jms eest.

accessorial services**lisateenused; abiteenused**

Laeva- või lennukompanii poolt lisaks tavapärasele transporditeenusele osutatavad teenused. Nendeks on tavapäraselt kokkuvedu, jaotusvedu, COD teenus, ladustamine jms.

accident warning; collision notification; collision warning**liiklusõnnetuse hoiatus**

Sõiduki pardaseadme abil juhile edastatav informatsioon eespool toimunud liiklusõnnetusest.

accompanied transport**kombineeritud vedu; saatev vedu; ühendatud vedu**

Maanteetranspordivahendi ja selle juhi vedu kasutades muud transpordiliiki ja/või veoviisi (näit. autorongi vedu parvlaeva või "veerev tee" tüüpi rongiga).

acoustic detector; sound sensitive detector**akustiline tajur; helisensitiivne detektor**

Passiivne detektor, mis reageerib inimkõrvaga kuuldavatele helilainetele.

active detector**aktiivtajur; aktiivdetektor**

Tajur, mis võtab vastu ja edastab energiat objekti avastamisel.

active public transport priority**aktiivse ühiskondliku transpordi prioriteetsus**

Ühistranspordile aktiivsete meetmete rakendamise omistatud prioriteetsus.

active safety systems**aktiivse ohutuse süsteemid**

Ohutussüsteemid, mis abistavad juhti sõitmise ajal hoiatuste või sekkumisega juhi tegevusse, vältimaks liiklusõnnetusi.

ad valorem

Tingimus, mille kohaselt tasutakse prahiraha mitte kauba kaalu või mahu, vaid selle maksumuse alusel (teatud protsent kauba maksumusest). Kasutatakse tavaliselt väärismetallide, kalliskivide ja karusnahkade mereveol.

adaptive front light system**adapteeruv esitulede süsteem; kohanduv esitulede süsteem**

Mootorsõiduki esitulede süsteem, mis kohandab automaatselt lähi- ja kaugtulede kasutamise või esilaternate valgusvoo suuna kooskõlas vastuliikuvate sõidukite, kurvide, rooliratta liikumise ja suunatulede vilkumisega.

addenda; addendum

Lepingu lisa või täiendus agenteerimis-, ekspeerimis- või stividorilepingule.

additional freight services**kaubaveo lisateenused**

Teenused, mida raudteekaubaveo-ettevõtja osutab kliendile või teisele raudteekaubaveo-ettevõtjale: 1) veooperatsioonid lisaks veole; 2) printsiipaaliteenus; 3) veodokumentide töötlemine, vagunite ettevalmistamine, vagunite puhastamine, kauba kaalumine, vagunite plommimine (nn alg- ja lõppoperatsioonid) jms tegevused. Kaubaveo lisateenuseid võib klassifitseerida ka järgmiselt: 1) kohustuslikud teenused, mis tulenevad rahvusvahelistest veotingimustest ja rahvusvahelise majanduse olukorrast (kütusehinna lisamakse, vedude planeerimisega seonduvad teenused rahvusvahelisel veol, printsiipaaliteenus, deklareerimine võõrriigi tollis); 2) raudteeveo-ettevõtja poolt pakutavad teenused, mille tellimine sõltub kliendi vajadustest.

additional infrastructure services**lisateenused infrastruktuuril**

Üldtermin, mis hõlmab järgmisi toetavaid teenuseid: veolajaamade, kontaktvõrgu ja veoelektri ülekandeliinide toimimine, veoelektri olemasolu, reisijate ja kaubasaadetiste teenindamiseks vajalike ehitiste ning hooldus- ja tehnorajatiste, sealhulgas seisuteede kasutusvalmidus.

ADR agreement

* Euroopa riikide kokkulepe ohtlike veoste rahvusvahelistest vedudest maanteel, mis sätestab, et autotranspordiga maanteedel veetavad ohtlikud kaubad tuleb nõuetekohaselt pakendada, märgistada ja turvaliselt kohale toimetada.

* Euroopas maanteevedudel kasutatavad ohtlike ainete vedu ja käitlemist käsitlevad eeskirjad. Eeskirjad kehtivad ADR-lepinguga liitunud riikide vahelistel autovedudel. Eesti maanteevedudel ohtlike ainete vedu käsitlev seadus põhineb Euroopas kasutataval ADR-kokkuleppel.

advance arrangements veo eelkorraldus

Täiendav kokkulepe vedajaga ja vedaja poolne veoks ettevalmistamine teatud liiki saadetiste veoks. Taolisteks saadetisteks on näiteks väärismetallid, kalliskivid, karusnahad, elusloomad, inimsäilmed ja ülemõõdulised veosed jms.

advance shipment notice (ASN)

tarneteade; saadetise tarneteade; detailne tarneteade

* Saatja poolt saajale enne kaubasaadetise tarnimist elektroonsel kujul edastatav dokument, mis sisaldab andmeid saadetise kohta. Saadetise teade sisaldab enamasti informatsiooni tarnitavate toodete, tarnija, saaja, vedaja, kasutatava transpordiliigi või veoviisi, pealelaadimise kuupäeva, tarnekoha, eeldatava tarneaja jms kohta.

* Detailne tarneinformatsioon, mis edastatakse kliendile või saajale saadetise tarnimise alustamisel. Informatsioon sisaldab teavet saadetise koosseisu (tarnitavate tooteartiklite, tootekoguste jms) ja pakkeüksuste kohta. Samuti võib see sisaldada infot vedaja(te) ja muude logistikateenuste osutajate kohta ning eeldatavat saadetise kohale jõudmise aega (kuupäeva või nädalat).

AETR agreement; European Agreement AETR AETR; AETR kokkulepe

Rahvusvahelisel maanteeveol töötava sõiduki meeskonna (juhi töö- ja puhkeaja) Euroopa kokkulepe. Kokkuleppe sätteid kohaldatakse autovedudel, mida teostatakse kas eranditult EL-i liikmesmaades või Šveitsi ja Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riikide vahel, sõltumata sõiduki registreerimisest riigist. Kokkuleppega sätestatakse juhi töö- ja puhkeaja pikkused, vaheldumine jms. Kokkuleppe eesmärk on tagada Euroopa riikide teedel parem liiklusohutus, kindlustada autojuhtidele normaalsed töötingimused ja kehtestada veoettevõtjatele ööpäevase läbisõidu osas ühesugused konkurentsitingimused. Eesti Vabariik ühines kokkuleppega 09.03.1993. a. Kokkuleppe jõustus Eesti suhtes 30.12.1993. a.

afloat

Sadamate vahel liikuva laeva pardal (merel) olev saadetis/kaup.

AFRA rate categories AFRA suurusklassid

Laevade järgmised suurusklassid:

General Purpose - 16,500-24,999 dwt; Medium Range - 25,000-44,900 dwt; Large Range 1 - 45,000-79,999 dwt; Large Range 2 - 80,000-159,999 dwt; VLCC 160,000-319,999 dwt; ULCC - 320,000-549,999 dwt.

aframax

Toornafta tankeri suurusklass, mille puhul on aluse dedveit vahemikus 80 001 - 120 000 dwt. Aframax on suurim toornafta tankerite suurusklass AFRA (Average Freight Rate Assessment) tankerite klassifikatsioonis.

agency agenteerimine

Laeva teenindamise korraldamine sadamas. Laeva sadamakülastuse vormistamine, sadamatasude maksmine, laadimise/lossimise korraldamine, laevale vajalike kaldateenuste tellimine jms.

agency fee agenditasu

Tasu, mida maksab laeva haldaja või laeva omanik agendile selle poolt laeva nimel kohustuste täitmise eest.

agent**agent**

Isik või ettevõtte, kes tegutseb laeva haldaja nimel kas varasemalt koostatud lepingu mahus või laeva haldaja ühekordse korralduse alusel. Agendi põhikohustuseks on tavaliselt laeva sadamasse sisenemise, väljumise ja sadamas seismisega seotud protseduuride korraldamine. Liinilaeva agent teostab (korraldab) lisaks sellele veel ka saadetiste ekspedeerimist, konteinerite remontimist jms.

agent ad litem

Agent, kes tegutseb printsipaali nimel süüdistuse esitamisel või kaitsmisel kohtuvaidlustes.

aggregate tender rate summeeritud veotasu

Saatjale vedaja poolt pakutav tavapärasest madalam veotasu mitme ühte (sarnasesse) klassi kuuluva veose samaaegse ja samasse sihtkohta veo eest.

aggregated shipments koondatud saadetised

Mitu erinevatelt saatjatelt ühele saajale veetavat saadetist, mis konsolideeritakse üheks saadetiseks ja mida käsitletakse veoprotsessis nagu üht saadetist.

air cargo**lennukaup; lennuveo last**

Omand, mida veetakse või hakatakse vedama lennukiga. Lennukauba hulka ei kuulu reisijate pagas.

air cargo operator **lennukauba vedaja**
Lennundusettevõtte, kes tegeleb kaubasaadetiste vedamisega lennukitega. Peaaegu kõik reisijaveoga tegelevad lennundusettevõtted veavad reisilennukites ka kaubasaadetiisi. Osal lennundusettevõtetest on kaubaveoks ka eraldi kaubalennukid. Suured lennundusettevõtted on rajanud reisijaid vedava ettevõtte kõrvale tütarfirma, kes tegeleb lennukaubaveoga.

air cargo container

ULD container; lennuveo konteiner
Lennukauba veol kasutatav konteiner. Konteinerid jaotatakse ülemise ja alumise teki konteineriteks. Kuna lennuki alumine tekk on ülemisest madalam ja kitsam, on ka konteinerid väiksemad. Lennuveo konteinerite kuju (kõverus) vastab lennukikere kujule kasutamaks maksimaalselt lennuki kaubatekkide ruumala. Toodetakse ka kastikujulisi konteinerid. Konteinerid valmistatakse peamiselt alumiiniumplekist kas uste või nailonkardinatega. Enamasti kasutatakse igalennukimudelil kindla kuju ja suurusega konteinerid.

Lennuveo ülemise teki konteiner.
(Autor teadmata)

air cargo pallet; ULD pallet; aircraft pallet
lennuveo alus

Alumiiniumsulamist valmistatud alus, kuhu paigutatakse kaup lennukile laadimiseks. Pakkeüksused paigutatakse alusele tihedalt ja kinnitatakse sellele spetsiaalse võrguga, vajadusel lisaks ka rihmadega. Lennuveo aluseid valmistatakse erinevate mõõtudega vastamaks konkreetse lennuki lastiruumi põrandapinna mõõtmetele.

Lennuveo alused. (aclairshop.com)

air cargo transport; air freight
kauba lennuvedu

Õhus toimuv kaubavedu, mida sooritatakse kauba- ja reisilennukitega. Kui kaubalennukitega veetakse ainult kaupa, siis reisilennukite pagasiruumides toimetatakse lähtelennujaamast sihtlennujaama lisaks reisijatele enamasti ka teatud kogus kaupa. Selline vedu moodustab ligi poole õhutranspordiga veetavast kaubast.

air carrier; direct air carrier

lennukompanii; lennuvedaja; lennuettevõtja
Õhutranspordi valdkonnas tegutsev veondusettevõtte. Tegeleb reisijate ja/või kaupade veoga lennukite kasutades.

air draught; depth to main deck **laeva kõrgus**
Vahemaa laeva veepiirist masti tipu või laeva muu kõrgeima punktini. Laeva kõrgust mõõdetakse meetrites (m) või jalgades (ft). Laeva kõrgusega on vaja arvestada siis, kui laev sõidab jõel silla või elektriliinide alt läbi.

air freight forwarder; indirect air carrier

lennuveo ekspedeerija

Kaudne lennuvedaja, kes tüüpiliselt tegeleb:
1) lennukauba saadetiste koostamise ja konsolideerimisega ja konsolideeritud saadetiste jaotamisega, või tellib vastavad teenused kolmandalt osapoolelt 2) tellimuste vastuvõtmise ja klientidega arveldamisega 3) lennuveo saadetiste dokumentatsiooni koostamise, edastamise ja töötlemisega 4) saadetiste maapealse transpordiga (kokku- ja jaotusvedu) 5) lennuvedajalt lennureisi, lennuki lastiruumi või selle osa kasutamise tellimise ja lennuvedajaga arveldamisega osutatud teenuste eest.

air passenger **lennureisija**

Õhutranspordiga lähtelennujaamast sihtlennujaama transporditav isik. Lennureisijate hulka ei kuulu lennuki meeskond ja pardateenindajad.

air traffic **lennuliiklus**

Lennukite liikumine õhus reisijate ja/või kauba toimetamiseks lähtelennujaamast sihtlennujaama.

air traffic control (ATC); air traffic control system
õhuliikluse kontroll

Lennuliikluse juhtimise süsteem, mille puhul maapealne lennuliikluse juhtimise teenistus suhtleb lennuki pilootidega tagamaks, et lennuk on muudest õhuruumis viibivatest lennuvahenditest horisontaal- ja/või vertikaaltasapinnas ohutus kauguses ning puudub kokkupõrkeoht muude lennukitega. Õhuliikluse kontrolli teostatakse kolmel erineval viisil: 1) lennuliikluse juhtimise kontrolltornid, infovahetus lennujuhi ja piloodi

vahel jms teenused, mida kasutatakse tüüpiliselt siis, kui lennukonlennuväljast 10-15 km kaugusel ja 1000 m kõrgusel 2) terminali juhtimine, mille puhul jälgitakse lennukit 50-80 km kaugusel lennuväljast 3) lennujuhtimise keskuste poolne jälgimine, mille puhul jälgitakse lennukite lennujaamade vahel.

**air traffic control provider
lennuliikluse operaator**

Lennundusettevõtja, kes osutab lennukompaniidele õhuliikluse jälgimise ja juhtimise teenust.

air traffic controller lennujuht

Lennundusspetsialist, kes vastutab ohutu ja efektiivse lennuliikluse korraldamise eest ning juhib liiklust lennutrassidel ja lennuvälja liiklemisalal. Lennujuht jälgib lennukite asukohta radariekraanil, abistab pilooti möödumisel muudest lennukitest ning tagab, et lennukid oleksid alati üksteisest ohutus kauguses ja lennusuunad samal tasandil ei lõikuks. Halva nähtavuse korral juhendab lennujuht pilooti lendamisel udus või tormis ning aitab pilootidel lennuväljal maanduda. Lennujuhi lisäülesanneteks on pilootide varustamine vajaliku meteoroloogilise ja aeronavigatsiooni informatsiooniga.

**air transport infrastructure
õhutranspordi infrastruktuur**

Taristu, mis koosneb rajatistest ja tehnilistest süsteemidest, mis on vajalikud lendudeks ja lennuvedudeks. Õhuveo infrastruktuuri kuuluvad lennuväljad, maandumisrajad, ruleerimisrajad ja perroonid, lennujaamad, aeronavigatsiooni-, sideseadmed, lennukite hooldus- ja remondiangaarid ning tehnilise teenistuste rajatised.

**air transportation main tariff
lennuveo põhitariif**

Lennuveo tariif, mis antakse lennukompanii või ekspedeerija poolt alates lähtekoha lennujaamast kuni sihtkoha lennujaamani. Hind hõlmab kogu veoahelat koos kauba ümberlaadimistega vahepunktides. Põhitariif ei sisalda maanteetranspordi veokulu, tollivormistust ega muid lennuveoga seotud kulusid. Lennuveotariifides avaldatud hinnad on üldjuhul arvestusliku kaalu kilogrammi hinnad lähtelennujaama riigi valuutas.

air waybill (AWB); airbill lennuveokiri
Õhutranspordil lennufirmade ja -ekspedeerijate poolt kasutatav kaubaveo saatedokument (veokiri), mis sisaldab vedaja poolseid tingimusi saadetise veo kohta. Veokirjaga võtab lennuvedaja endale kohustuse transportida kaubad sihtlennujaama

dokumendil kirjeldatud tingimustel. AWB-d kasutavad ka maanteevedajad, kes osalevad õhutranspordi veoahelas osutades *roadfeeder* (RFS) teenust. Lennuveokiri on lennuvedaja ja kauba saatja vaheline kirjalik veoleping, tõend, et lennufirma on kauba veoks vastu võtnud. Lennuveokirja täidab üldjuhul ekspedeerija ehk lennufirma lepinguline agent kauba saatja nimel ja kulul. Lennuveokiri on ka veotasu arvestamise alus, oluline tolli- ja pangatoimingute dokument. Lennuveokiri väljastatakse tavaliselt 12-s eksemplaris (max 20), millest kolm esimest on originaalid ja ülejäänud koopiad.

aircraft; airplane lennuk

Õhusõiduk, mis suudab tõusta maapinnalt õhku ja püsida õhus tänu tiiva kujule ja liikudes tekkivale rõhkude vahele tiiva all ja selle peal, ehk õhus tekkivale tõstejõule.

aircraft loading lennuki laadimine

Üldtermin, mis hõlmab kauba ja reisijate pagasi ning valmisteinete ja jookide laadimist lennukile, kasutades tõstukiga varustatud furgooni. Kui reisijate pagasit laaditakse lennukitele ja lennukitelt maha väiksemate lennukite puhul enamasti käsitsi, siis suurte lennukite puhul kasutatakse lintlaadureid. Tükikaupa laaditakse lennukile harilikult lintlaaduri, laadimisühikuid aga kõrglaaduri abil.

aircraft navigation navigeerimine õhus
Lennuki juhtimine õhus.

aircraft operation lennuki käitamine

Lennuki kasutamine õhus navigeerimiseks, ehk lennuki lahkumine lennuväljalt, lendamine lennujaamade vahel, või saabumine lennuväljale kasutades lennuliikluse juhtimise teenust.

airfield lennuväli

Piiritletud maa-ala, mida kasutatakse lennukite õhkutõusmiseks ja maandumiseks ning maa-pealseks teenindamiseks.

airline lennuliin

Regulaarne, sõiduplaani alusel toimuv reisijate ja/või kaupade vedu kindlaksmääratud lähte- ja sihtlennujaama vahel.

airline operator; commercial air transport operator

lennuliini operaator; lennuvedaja
Lennundusettevõtte, kes kasutab lennukit(eid) ärielistel eesmärkidel ja osutab graafikukohaseid ja/või tšarterveo teenuseid vedades reisijaid ja/või kaubasaadetisi ning on omab selleks vastavat luba (litsentsi).

airport

Piiritletud maa-ala tõusu- ja maandumisradade, ruleerimisradade, perroomide, hoonete, valgustus-radar- ja muude lennujuhtimisseadmetega ning lennukite teenindamiseks ja lennuradade hooldamiseks vajalikke masinate ja seadmete ning päästetehnikaga. Lennujaam on mõeldud regulaarseks lennukite vastuvõtmiseks, maapealseks teenindamiseks ja ärasaatmiseks, reisijate teenindamiseks ja/või lennusaadetiste maapealseks käitlemiseks.

airport cargo operator**lennujaama käitlusettevõtte**

Ettevõtte, kelle ülesanne on teenindada lennujaamas kauba- ja reisilennukeid ning teha lennujaama kaubaterminalis kaubakäitlusteid, kasutades selleks erinevaid veo- ja tõsteseadmeid.

airport cargo terminal; airport freight terminal; air cargo terminal**lennujaama kaubaterminal**

Lennujaama territooriumil paiknev terminal, mis on mõeldud õhustranspordi kaubasaadetiste käitlemiseks (maha- ja pealelaadimine, sorteerimine, konsolideerimine, paigutamine lennuveokonteineritesse ja alustele, ajutine ladustamine), lennusaadetiste turva- ja tollikontrolli läbiviimiseks ning kauba- ja veodokumentide vormistamiseks.

airport operator**lennujaama operaator**

Lennundusvaldkonna ettevõtte, kes tegeleb lennujaama haldamisega. Lennujaama operaator vastutab lennujaama erinevate teenistuste efektiivse ja turvalise toimimise eest reisijate ja/või kaubaveo maapealsel teenindamisel.

airport passenger terminal**lennujaama reisiterminal; reisiterminal**

Lennujaama territooriumil paiknev terminal, mille ülesandeks on reisijate teenindamine lennureisile saatmisel ja vastuvõtmisel. Terminali poolt osutatavateks teenusteks on tavapäraselt reisijate registreerimine lennureisile, reisijate ja pagasi turvakontrolli läbiviimine, lennupagasi käitlemine, reisijate toimetamine lennuki pardale ja pardalt terminalihoonesse. Reisiterminalides pakutakse reisijaile ka kaubandus- ja toitlustusteenuseid.

airport runway**tõusu- ja maandumisrada; lennurada**

Ristkülikukujuline kõva kattega (tavaliselt betoon) määratletud ala lennuvälja (lennujaama) territooriumil, mis on mõeldud lennukite õhkutõusmiseks ja maandumiseks. Lennuraja pikkus ja laius peavad vastama määradele, mis on vajalikud lennujaamas õhku tõusvate ja sealmaanduvate lennukite turvaliseks teenindamiseks.

airport services provider**maapealse teeninduse operaator**

Alltöövõtja (ettevõtte), kes osutab lennujaamas lennukite teenindamiseks vajalikke teenuseid (maapealse teeninduse põhiteenused (GHS), lennukite tankimine kütusega, reisilennukite varustamine toidu- ja jookidega, turvateenused jms)

airport terminal**lennujaama terminal**

Lennujaama iseseisvalt toimiv kompleks, mis on mõeldud reisijate ja nende pagasi teenindamiseks ja/või lennukauba käitlemiseks.

airside

lennujaama lennuala; lennujaama turvaala Lennujaama territoorium, mis jääb teisele poole turvakontrolli ja millele on piiratud ligipääs. Lennualal paiknevad ka lennujaamade kaubaterminalid.

alignment liitsiht

Merel üksteise taga asetsevad navigatsioonimärkid (majakas, kaldamärk jms), mis näitavad laevate sihti sadamasse sissesõitmisel.

all risks covered**kõik riskid kaetud**

Kauba kindlustamise liik (tingimus), mille kohaselt katab kindlustuse andja kõikvõimalikest riskidest tulenevad võimalikud kahjud.

allocation body**läbilasketeenistus**

Raudteeinfrastruktuuri-ettevõtja või välisriigi ettevõtja, muu juriidiline isik vm struktuuriüksus, kelle ülesandeks vastavalt selle välisriigi õigusaktidele on läbilaskevõime hindamine ja läbilaske korraldamine.

allowance**kompensatsioon**

Kauba müüja poolt hüvitatav/krediteeritav osa arvest, mis on põhjustatud puudulikust pakendamisest, tarne hilinemisest, tarnitud toodete spetsifikatsiooni või koguste mittevastavusest jms asjaoludel.

alongside

* Veolepingu tingimus, mille järgi on kaubad toodud laevale laadimiseks kaile või paigutatud lihtrisse ja on valmis laevale laadimiseks.

* Kaubad, mis on transporditud lähtesadamasse laevale laadimiseks ja mille laadimise eest võetakse eraldi tasu.

alternative fuel**alternatiivkütus**

Muu mootorikütuse liik kui konventsionaalne autotensiin ja diislikütus. Alternatiivsed kütuseliigid on elektrienergia, veeldatud naftagaas (LPG), veeldatud (LNG) või komprimeeritud maagaas (CNG), etanool, vesinik, biokütused (biodiislikütus) jms.

always afloat

Tšarteri tingimus, mis tähendab, et alus peab olema alati ujuv. Tõusude ja mõõnade või muude veetaseme kõikumiste puhul ei tohi laeva põhi puutuda mere või muu veekogu põhja.

**ambient condition monitoring
ilmastikutingimuste monitooring**

Maanteetranspordi tarvis vajalike ilmastiku- ja keskkonningimuste andmete kogumine ja nende alusel hinnangu andmine hetkeseisukorra kohta maanteel.

amidships **laeva keskel**; laeva keskkohat
* Laeva keskkohat selle pikkusmõõdu alusel, ehk pool laeva pikkusest.

* Tingimus, mille kohaselt soovivad kauba saatjad, et kergesti purunev kaup paigutatakse laeva keskosasse, kus on laeva pikisuunalise õõtsumise amplituud kõige väiksem.

anchor **ankur**

Sepistatud või valatud, tavaliselt terasest raske ese laeva (või muu ujuvvahendi) veekogul paigal hoidmiseks (ankurdamiseks), vältimaks laeva triivi tuule, hoovuse või tõusuvee mõjul. Ankrut kasutatakse ka sildumisel, manööverdamisel laeva hoo või hoovuse vähendamiseks.

anchor device **ankruseade**

Seade ankrute viiramiseks, hiivamiseks, laeva hoidmiseks ankrus ja ankrute hoidmiseks laeval. Ankruseadmesse kuuluvad ankrud, ankruketid koos ketihalssidega, ankrumasin, topparid ankrute ja kettide kinnitamiseks laeval, ketikastid, ankru- ja ketiklüüsid laeva parrastes ja tekis ning ankruseadme juhtpult. Laeva seiskamiseks ja vabas vees paigalhoidmiseks kasutatakse peaankruid, mille arv ja mõõtmed olenevad laeva suurusest.

anchorage **ankrukoht**; ankrupaik

* Kaldalähedane, tuulte ja lainetuse eest kaitstud veeala, kus laevad ankrus seisavad.

* Koht (enamasti sadamareidil), kus laevad lasevad vette ankrud ja ootavad, kuni vabaneb koht kai ääres laadimis- ja või lossimistöõdeks või mõnel muul põhjusel.

anchoring **ankurdamine**

Laeva peatamine ja ühe või mõlema ankru vetelaskmine avamerel või reidil, harilikult selleks ettenähtud ankrualas või ankrupaigas. Tavaline ankruseade võimaldab enamasti laeva ankurdamist kuni 100m sügavuses vees.

animal container lemmiklooma konteiner
Lennuveol kasutatav abivahend -spetsiaalselt väikeste lemmikloomade veoks välja rendatud konteiner, mis tagab loomadele piisava kaitse ja õhu ringlemise. Taolisi konteinereid rendivad ja müüvad paljud lennukompaniid.

anti-lock braking system (ABS)**pidurite blokeerimisvastane süsteem**

Mootorsõiduki aktiivse ohutuse süsteem, mis väldib pidurdamisel automaatselt sõiduki iga ratta blokeerumist säilitades sõiduki juhitavuse.

any quantity

Kauba veotasu, mida rakendab vedaja kindlale tooteartiklile arvestamata selle kaalu.

apron **perroon**

Määratud ala lennuväljal, kuhu pargitakse lennukid kauba peale- ja mahalaadimiseks ja/või reisijate lennukile minekuks või mahatulekuks. Perroonil seisavad lennukid ka pikemat aega järgmise väljalennu või teenindamise ootel.

area charging**piirkondlik maksustamine**; territoriaalne maksustamine

Tee kasutamise eest tasumine teatud piirkonnas maantee kasutamise eest.

arrest of vessel**laeva arestimine**; laeva kinnihoidmine

Laeva kinnihoidmine sadamas riigivõimu esindajate või kohtuvõimu poolt erinevatel põhjustel. Kasutatakse sadamates juhtudel, kui sadamavõimudel või muudel isikutel (ettevõtetel) on laeva suhtes mingeid rahalisi nõudmisi, milliseid pole võimalik lahendada muul viisil (näit. mittetasumine kütuse või proviandi eest jne). Alates 1998 a ei ole Eestis sadamatel seadusega antud õigust laevade kinnipidamiseks ja kommertsnõuete tagamiseks. Laevade ja kaupade kinnipidamist saab Eestis teostada ainult kohtuotsuse alusel.

arrival date**saabumiskuupäev**

Kuupäev, mil kaubasaadetis peaks eeldatavalt saabuma või saadetise kokkulepitud saabumiskuupäev.

arrival notice**saabumisteatis**; saabumisteade

Teatis millega saadetist kohale toimetav vedaja/ekspeederija informeerib teavitatavat lepingu-poolt saadetise kohalejõudmise ajast sihtkohta (tavaliselt saadetise üleandmiskoht). Sisaldab informatsiooni kohalejõudmise kuupäeva ja koha (aadressi) kohta. Teade võib olla edastatud saajale elektroonselt või suuliselt telefoni teel.

arrival notification form (ANF)

Saajale saadetav teade kaupade peatsest saabumisest.

articles of extraordinary value (AEV)**erandliku väärtusega kaup**

Kaubaartikkel, mida määratletakse kui erakordselt kõrge väärtusega kaupa, mis nõuab veoprotsessis erilist tähelepanu ja hoolt.

articulated truck

sadulautorong; poolhaagisega vedukauto
Vedukauto (sadulauto) ja poolhaagise kombinatsioon, mis Euroopas kõige enam kasutatav autorongi liik. Vedukauto ja poolhaagise lubatud suurimaks kogupikkuseks on 16,5 m ja lubatud suurimaks täismassiks on 40 t.

Vedukauto poolhaagisega. (Autori foto)

asphalt road; asphalted concrete road
asfaltbetoontee

Tee, mille kuluvkihis, siduvkihis ja/või kandevkihis kasutatakse kihiti kokkusurutud asfaltbetooni. Asfaltbetoon koosneb graniit- või lubjakivi killustikust ja asfaltsideainest.

assembly service kogumisteenus

Lennukompanii või lennuekspeederija poolt osutatav teenus, mille puhul konsolideeritakse mitme saatja saadetised ja neid veetakse nagu üht saadetist ühele saajale.

ATA carnet; carnet

Rahvusvaheline tollidokument, mida selle omanik võib kasutada kaupade ajutiseks riiki toomiseks tavapärase tollidokumentide asemel kauba eest impordi- ja käibemaksu tasumata. ATA Carnet on garantiidokument, millega tagatakse impordimaksu ja käibemaksu tasumine juhul, kui riiki ajutiselt sisse veetud kaubad peaksid jääma välja viimata. ATA Carnet'iga on ühinenud üle maailma 92 riiki.

athwartships pardast pardani

Põhimõte, mille järgi paigutatakse last laeva täites selle trümmi ristisuunas ühest laeva pardast teiseni.

attractiveness

atraktiivsus; köitvus; meeldivus

Teatud piirkonnas pakutavate transpordivõimaluste ja transpordikvaliteedi näitaja.

augmentation support; OBE augmentation support
pardaseadme toetamine

Sõiduki pardaseadme informeerimine selle geograafilisest asukohast ja/või tuvastatud maksustatavast maanteest või must objektist olukorras või asukohas, kus satelliitnavigeerimine ei võimalda asukoha positsioneerimist.

auto carrier autoveo vagun; autovagun

Uute sõidukite logistikas kasutatav mitmekorruseline raudteevagun, mis on mõeldud uute sõidukite vedamiseks koostetehastest sadamatesse ja autologistika (jaotus) keskustesse ning turupiirkondadesse. Autotehaste toodangu vedu raudteel spetsiaalsete vagunitega on kõige efektiivsem viis sõidukite transportimiseks maismaal pikkadel distantsidel. Euroopas kasutatavad autovagunid on kahekorruselised, USA-s kasutatakse ka kolme tekiga vaguneid. Rohkem kasutatakse avatud külgedega ja katusega autovaguneid. Kinniste vagunitega veetakse kallihinnalisi luksussõidukeid.

Autoveo vagunid. (Autori foto)

automated beam control**automaatne esitulede ümberlülitamine**

Automaatne kaugtulede ümberlülitamine lähituledeks vastavalt vajadusele, näit. vastusõitva liiklusvahendi tuvastamisel.

automated driving; automated vehicle operation**automaatne juhtimine;** automatiseeritud juhtimine

Mootorsõiduki liiklemine asjakohaselt varustatud lii klussüsteemis ilma juhi osalemiseta. Kasutatakse peamiselt süsteemis "mootorsõiduk-maantee", kus säilitatakse sõiduki liikumine kindlas suunas, reguleerides selle kiirust ja juhtides sõidukit sisenema automatiseeritud teede taristusse või väljuma sellest.

automated guided vehicle (AGV)**automaatne konteineri teisaldaja**

Sadamate konteinerterminalides kasutatav ilma juhita konteinerite teisaldaja, mis veab konteinerid laost kaile konteinerkraanale ette ja sealt tagasi. Konteineriteisaldaja liikumisala on sadamaterminali muust osast eraldatud, et takistada sinna inimeste sattumist. Analoogilisi teisaldajaid on hakatud katseliselt kasutama pukktoostukite ja terminalitraktorite asemel.

*Automaatne konteineri teisaldaja.
(konecranes.com)*

automated high speed sortation**automaatne kiirsorteerimine**

Saadetiste sorteerimine lennujaama kaubaterminalis suure tootlikkusega konveierliinide abil. Peakonveierile asetatud väikesaadetised tuvastab vöötkoodilugeja ja suunab need kas siht- või vahikäitluslennujaama suuna konveieri haruliinile, kust need paigutatakse vankrile. Automaatset kiirsorteerimist kasutatakse peamiselt kullerfirmade lennuveo terminalides.

automated highway**automatiseeritud maantee**

Maantee või sõidurada maanteel, kus spetsiaalsete seadmetega varustatud sõidukid liiguvad iseseisvalt, ilma juhi osavõtuta.

automated manifest system (AMS)**automaatne teavitamise süsteem**

Multimodulaarne kaubavarude kontrolli ja teavitamise süsteem, mille puhul edastavad vedajad elektroonilise kaubadeklaratsiooni vähemalt 24 tundi enne kaubasaadetise laadimist transpordivahendile või veoühikule.

automated parking; automatic parking**automatiseeritud parkla**

Parkimissüsteem, mille puhul jätab juht sõiduki parkla sisenemispunkti, misjärel liigub auto parkimiskohta iseseisvalt. Samuti liigub sõiduk juhi soovil autonoomselt parkla väljumispunkti.

automatic access control; electronic clearance**automaatne sissepääsu kontroll**

Isikute ja/või sõidukite teatud alale sissepääsu lubamine/kontroll kasutades automaatset tuvastamist ja sissepääsuõiguse järelekontrollimist.

automatic classification**automaatne klassifitseerimine**

Mootorsõidukite liigitamine (identifitseerimine) automaatse tuvastamise abil kasutades automaatset andmehõivet sõiduki pardaseadmes sisalduva info lugemisel või sõidukist väljaspool asuvat andmebaasi.

automatic identification system (AIS)**automaatne laevatuvaustussüsteem**

Automaatne laevade tuvastussüsteem meretranspordis, millega on võimalik saada informatsiooni laeva identifitseerimisnumbri, laeva tüübi, asukoha, kursi, kiiruse, navigatsioonilise staatuse ja mereohutuse kohta. Informatsiooni laeva kohta saavad sadamad, teised alused ja lennukid, mis varustatud vastavate (AIS) seadmetega. Süsteem võimaldab jälgida laevade liikumist ja registreerida (salvestada) nende liikumise teekonda.

automatic lane keeping**automaatne sõiduraja hoidmine**

Mootorsõiduki külgsuunalise liikumise kestev kontroll kasutades maanteel olevaid märgistusi ja maantee serva jälgimist.

automatic parking automaatne parkimine

Mootorsõiduki automaatne juhtimine parklas selle juhi poolt määratud parkimiskohale.

automatic passenger counter (APC)**automaatne reisijate loendur**

Ühissõidukisse paigaldatav seade, mis loendab igas peatuses peale tulnud ja maha läinud reisijaid, fikseerides ka pealetuleku ja mahamineku kellaajad. Reisijaid loendatakse pulseeriva kiire või astmete paigaldatud sammusensori abil. Peatuste asukohad tehakse kindlaks GPS seadme abil või peatustesse paigaldatud saatjate ja ühistranspordivahendi odomeetrite koostoimel.

automatic payment

automaatne maksmine; automaatne tasumine Toote ja/või teenuse eest tasumine ilma inimese osavõtuta ülekande tegemisel. Kasutatakse traadita andmeedastust seadmete vahel, optilist märgituvastust jms.

autonomous positioning**autonoomne positsioneerimine**

Liiklusvahendi geograafilise asukoha määramine sõiduki pardaseadme (GPS) või nutitelefoni rakenduse abil, sõltumatult maantee äärde paigaldatud seadmetest.

autonomous tolling system

autonoomne teemaksusüsteem; autonoomne teekasutuse tasu süsteem

Teekasutuse tasu / teemaksu kogumise süsteem, mille puhul ei kasutata maantee äärde paigaldatud seadmeid.

autonomous vehicle system

autonoomne sõiduki süsteem; autonoomne sõiduki juhtimissüsteem

Süsteem, mille puhul juhib sõiduki liikumist sellele paigaldatud seade ilma juhi osavõtuta, kuid vajadusel võimaldatakse juhivoolne sekkumine.

average**kahju**

Kahju, mis on põhjustatud üldavariist või eriavariist. Üldavariiks loetakse kahju, mis tekkis tahtlikult ja põhjendatud piires tehtud erakorralistest kulutustest või loovutustest päästmaks laeva, prahiraha ja laeval veetavat lasti neid ähvardavast ühisest ohust. Eriavariiks loetakse kõik muud kahjud, milliste puhul ei esine üheaegselt kõik loetletud tunnused.

average adjuster**dispašöör**

Isik, kes tunnistab (kinnitab) üldavarii toimimist ja teostab üldavariiga seotud arvutusi ning kulude jaotamist. Tavaliselt tegutsevad dispašöörid rahvuslike kaubandus- ja tööstuskodade juures. Nendeks on kõrgeltkvalifitseeritud juristid, laevajuhid või ökonomistid.

average bond**avariibond**

Kaubasaaja kirjalik kohustus (standardne vorm) tasuda oma osa üldavariiga seotud kulutustest. Koos avariibondiga annab kaubasaaja välja ka hindamisertifikaadi (*valuation certificate*), milles on näidatud ära kaupademaksumusiga konossementilõikes.

average freight rate assessment (AFRA)

Laeva keskmine transpordikulu veetud kaubatonni kohta kindlaksmääratud ajavahemikul selle erinevates suurusklassides. Vahend ettevõttesiseseks arveldamiseks toornafta ja naftasaaduste mereveol. AFRA kuluklassid on tunnustatud paljude riikide vastavate ametkondade poolt.

axial stern ramp; stern ramp**ahtriramp;** aparell

Ro-ro laevade ahtris paiknev, vertikaalasendist horisontaalasendisse langetatav ramp, mis ühendab kairampi ja laeva tekki. Laeva laadimine ja lossimine toimuvad üle ahtrirambi.

Ro-ro laev ülestõstetud ahtrirambiga. (Autori foto)

axle weight**teljekoormus;** lubatud teljekoormus

Osa veoki, muu sõiduki, haagise või poolhaagise massist (kaalust), mis koormab telje kaudu teed.

B gauge**B gabariit**

Euroopas kasutatav raudtee laadimisgabariit, mille järgi on vaba kasutatav kõrgus raudteerööbaste kohal 4,08 m ja laius kummalgi pool arvestatuna rööpa telgjoonest 1,28 m.

B+ gauge**B+ gabariit**

Euroopas kasutatav raudtee laadimisgabariit, mille järgi on vaba kasutatav kõrgus raudteerööbaste kohal 4,18 m ja laius kummalgi pool arvestatuna rööpa telgjoonest 1,36 m.

back haul

tagasisuunaline vedu; tagasisuunavedu; tagasisõit

* Transpordivahendi liikumine kaubaga või kaubata sihtkohast tagasi lähtekohta kas samal või muudetud marsruudil. Tagasisuunalisi vedusid tehakse sageli tavapärasest madalama hinnaga, isegi omahinnaga. Tavaliselt kõige soodsama hinnaga vedu, mille marsruut ei pruugi ühtida esialgse marsruudiga. Termin on kasutatav peamiselt maanteetranspordis.

* Päri- ja tagasisuunalise veo korral vedu väiksema lastiruumi täituvuse või veovahendi/veoühiku kandejõu kasutamise koefitsiendiga.

* Vedu, mis kaasneb pärisuunalise veoga ja tuleb vajadusest täita sõiduki naasmisel garažeerimispunkti selle koormaruum veosega (veostega) ja sooritada kogu veotsükkel kasumlikult. Vedaja otsib tagasisuunalise veose puudumisel nn viimase hetke koormat, et saada tühisõidu asemel mingisugustki veokulude hüvitust.

baggage**pagas**

Lennuki pardale laaditav, reisija isiklik, temaga lennureisil kaasa liikuv omand.

bale; packing case**pallpakend;** kaubapall

Kimp kokkusurutud ja kokkuseotud või kokkumähitud kaubapakendeid või pakendamata tooteid.

ballast**ballast**

Laevas olev suure tihedusega materjal, mis on vajalik aluse püsiva tasakaalu (püstuvuse) ja stabiilsuse saavutamiseks. Enamikul laevadest kasutatakse ballastainena vett.

ballast bonus**ballasti boonus**

Laevaomanikule makstav kompensatsioon suhteliselt pika ballastiga (lastita) laevareisi eest.

ballast tank**ballastitank**

Laeva ballastiga (enamasti mereveega) täidetav mahuti laeva liikumiseks merel ilma lastita. Ballastiveega täidetud ballastitankid tagavad laeva stabiilsuse (püstuvuse) ja parandavad selle juhitud.

balttime

Enamkasutatav ajatšarter ehk laeva tähtajalise kasutamise leping, mille järgi antakse laev kasutamiseks koos laevaperega.

